

Jörgen Larsson
Docent, Chalmers tekniska
högskola

Emma Ejelöv
Doktor, Chalmers tekniska
högskola

Matskatteväxling – en god idé?

Grön skatteväxling är ett etablerat styrmedel, men hur kan det tillämpas för att minska miljöpåverkan från maten vi äter? Matskatteväxling innebär att skatten justeras uppåt eller neråt för vissa typer av mat, exempelvis genom att moms sänks på hälsosam mat och att punktskatter införs på klimatbelastande livsmedel. Vår forskning visar att det är möjligt att utforma en matskatteväxling som ger både betydande vinster för hälsa och miljö, utan att drabba vare sig låginkomsttagares eller statens finanser negativt.

Livsmedelsindustrin och handeln har ett stort inflytande på våra matvanor genom sin marknadsföring, prissättning och produktutveckling.

Matvanor som samhälls-, miljö- och hälsoproblem

Ohälsosamma matvanor är idag den främsta riskfaktorn för förtida död i Sverige, större än både rökning och alkohol. Mer än hälften av alla vuxna lever med övervikt eller obesitas. Även barns kostvanor väcker oro: bara ett av tio barn äter tillräckligt med frukt och grönsaker och andelen barn med obesitas har mer än fördubblats jämfört med för 30 år sedan.

Vad vi äter är inte bara en privat angelägenhet – det är också en samhällsfråga. Ohälsa kopplad till kosten leder både till höga kostnader för sjukvård och till produktionsbortfall, kostnader som hela samhället får bära. Våra matvanor påverkar dessutom miljön i stor skala. Klimatpåverkan från svenskarnas livsmedelskonsumtion är nästan dubbelt så stor som utsläppen från hela den svenska personbilstrafiken. För att minska utsläppen i linje med de globala klimatmålen räcker det inte med tekniska lösningar inom jordbruk och livsmedelsproduktion – vi behöver också förändra vad vi äter.

Texten finns också publicerad som en del av rapporten: [Konsumtionens gränser. Resultat från forskningsprogrammet Mistra Sustainable Consumption 2018–2025.](#)

Det är viktigt att förstå att våra matvanor inte bara är resultatet av våra egna preferenser. De flesta människor omges i dag av ett stort utbud av billiga, lättillgängliga och kaloritäta men näringsfattiga livsmedel, vilket i hög grad påverkar våra val i mataffären. Livsmedelsindustrin och handeln har ett stort inflytande på våra matvanor genom hur de bedriver sin marknadsföring, prissättning och produktutveckling.

Så kan en matskatteväxling utformas

Idag är kostråden det främsta politiska styrmedlet för att främja hälsosamma och hållbara matvanor. För att i högre grad påverka människors matvanor behövs mer kraftfulla politiska insatser. Olika skatter och subventioner påverkar konsumtionen på olika sätt, och i vår forskning har vi undersökt vilka effekter som skapas av höjda eller sänkta skatter på livsmedel. Generellt tenderar människor att köpa mindre av en vara när priset höjs, och mer när priset sänks.

Ett möjligt alternativ är att momsen tas bort helt för frukt, grönsaker, baljväxter och fullkornsprodukter (jämfört med 12% moms), samtidigt som en punktskatt införs på sockersötade drycker, charkprodukter och rött kött (se tabell). Enligt våra beräkningar skulle borttagandet av momsen leda till att intaget av de hälsosamma livsmedlen ökar med mellan 4 och 18 procent, konsumtionen av sockersötade drycker minska med omkring 25 procent, och konsumtionen av nötkött minska med 19 procent, och därmed hamna på samma nivåer som på 1990-talet.

	Skatte-förändring	Konsumtions-förändring
Frukt, grönsaker, rotfrukter, baljväxter	0% moms	+ 4.4%
Fullkornsprodukter	0% moms	+ 7 till + 18%
Sockersötade drycker	Skatt 3,7 kr/liter	- 24%
Nöt- och lammkött	Skatt 31 kr/kg	- 19%
Fläskkött	Skatt 5,4 kr/kg	- 0.7%
Charkprodukter	Skatt 4,8 kr/kg	- 5.5%

**Förändrade
matvanor = 700
förhindrade
dödsfall per år!**

Påverkan på hälsa, miljö och effekter för låginkomsttagare

Vi utvärderade vidare vilka effekter den föreslagna skatteväxlingen skulle få. Hälsoeffekterna analyserades utifrån WHO:s modell som simulerar förändringar i antalet förtida dödsfall (dvs personer under 70 år) bland den svenska befolkningen. Enligt våra beräkningar skulle de förändrade matvanorna leda till att antalet förtida dödsfall minskar med drygt 700 personer per år. Som jämförelse kan nämnas att omkring 200 personer per år omkommer i vägtrafiken. Analysen indikerar också att de positiva hälsoeffekterna skulle vara något större för låginkomsttagare än för höginkomsttagare.

Vi analyserade även miljöeffekterna av den simulerade matskatteväxlingen: sammanlagt skulle denna resultera i 4,4 procent lägre klimatpåverkan från den totala livsmedelskonsumtionen. Det innebär cirka 700 000 ton koldioxidekvivalenter för hela den svenska befolkningen, vilket motsvarar en minskning av de svenska utsläppen från personbilar med cirka åtta procent. Utöver detta medför konsumtionsförändringarna även positiva effekter för en mängd andra miljöaspekter, vilket till stor del kan förklaras av minskad konsumtion av kött och därmed minskat behov av djurfoder.

Matskatteväxlingen skulle ge samhällsekonomiska fördelar genom minskade kostnader för sjukvård och sjukpenning.

Det är också väsentligt att förstå fördelningseffekterna. Prishöjningar på mat drabbar vanligtvis låginkomsttagare hårdare eftersom denna grupp lägger en större andel av inkomsten på mat. I denna matskatteväxling kompenseras dock punktskatter på vissa livsmedel med att momsen tas bort på andra livsmedel. Våra beräkningar visar att nettoeffekten för alla inkomstgrupper är försumbar (under 10 kr per månad per person). Matskatteväxlingen är också utformad för att vara finansiellt neutral för staten på kort sikt, men kan förväntas generera ekonomiska fördelar på längre sikt genom minskade sjukvårdskostnader, lägre produktionsbortfall till följd av sjukfrånvaro och minskade miljörelaterade kostnader. Den här typen av skatter och subventioner appliceras likformigt på alla produkter inom en livsmedelskategori, vilket gör att inhemskt producerade livsmedel inte missgynnas jämfört med de importerade och därmed heller inte det inhemska lantbrukets konkurrenskraft. Vår slutsats är att en matskatteväxling kan utformas för att få betydande gynnsamma effekter, utan att negativt påverka konsumenternas privatekonomi.

Forskningen har genomförts av åtta forskare från Chalmers, Karolinska institutet och Sveriges lantbruksuniversitet. Effekterna av skatteförändringar har simulerats med hjälp av omfattande data från ICA. Urvalet av vilka livsmedel som subventioneras eller beskattas i den simulerade studien bygger på de nordiska näringsrekommendationerna. Skatten på olika sorters kött baseras på skillnader i deras klimatpåverkan.

Utöver ovan beskrivna forskning så har acceptansen för en matskatteväxling bland allmänhet och politiker analyserats i ett annat projekt, se här.

Fördjupning – chatta om matskatteväxling på www.greenchat.se

- Larsson, J., Månsson, E., Röös, E., Säll, S., Patterson, E., Schäfer Elinder, L. & Ejelöv, E. (2025). Matskatteväxling – en god idé? Mistra Sustainable Consumption - rapport 2:4.
- Larsson, J., Månsson, E., Nässén, J., Röös, E., Säll, S., Patterson, E., Schäfer Elinder, L. & Ejelöv, E. (2026). Cost-Neutral Food Tax Reforms for Healthier and More Sustainable Diets. Ecological Economics.
- Debattartikel "Forskare: Gör det billigare för svenskar att välja rätt i mataffären", Altinget, 250325
- Film (4 min) Hur fungerar en matskatteväxling?
- Matskatteväxling.se med bl.a. länk till webinarium.
- PM om momsdifferentiering av livsmedel

Denna forskning är finansierad inom ramen för
forskningsprogrammet Mistra Sustainable Consumption.

Se vidare här: www.sustainableconsumption.se

Referens till denna text

Larsson, J., Ejelöv, E. (2025). *Matskatteväxling – en god idé?* I Finnveden, G., Larsson, J., Ekdahl, M., Järbel, J. (redaktörer) (2025). *Konsumtionens gränser. Resultat från forskningsprogrammet Mistra Sustainable Consumption 2018–2025*. Mistra Sustainable Consumption – rapport 2:5. Stockholm: Kungliga Tekniska högskolan

